

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Β΄ Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης

Θεματική ενότητα:

Δημοσθένης, «Υπέρ της Ροδίων ελευθερίας», Προοίμιο: 1 - 2

Τίτλος:

«Ευκαιρία ανάκτησης της τῆς καλῆς δόξης για τους Αθηναίους – Η ηθική λογική του συμφέροντος»

Συγγραφή: ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ ΠΡΕΒΕΖΑΝΟΥ

Εφαρμογή: ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΑΝΤΖΩΡΟΥ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2012

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σεναρία και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας, Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. Ταυτότητα

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Ευκαιρία ανάκτησης τῆς καλλῆς δόξης για τους Αθηναίους – Η ηθική λογική του συμφέροντος

Εφαρμογή σεναρίου

Βασιλική Μαντζώρου

Δημιουργία σεναρίου

Μαγδαληνή, Πρεβεζάνου

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία Θεωρητικής Κατεύθυνσης

Τάξη

Β΄ Λυκείου

Χρονολογία

Νοέμβριος 2012 – Ιανουάριος 2013

Σχόλια για την εφαρμογή :

Η εφαρμογή άρχισε το Νοέμβρη του 2012 και ολοκληρώθηκε το Γενάρη του 2013. Η εφαρμογή έγινε σε ένα τμήμα θεωρητικής κατεύθυνσης του 4^{ου} Γενικού Λυκείου Βόλου αποτελούμενο από 19 μαθητές. Να σημειωθεί ότι η διδασκαλία αποτέλεσε μια παρένθεση στο διδακτικό πρόγραμμα των μαθητών, καθώς τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή και σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα, το οποίο ο διδάσκων εφαρμόζει πιστά, οι μαθητές διδάσκονται τον «Υπέρ Μαντιθέου» λόγο. Να σημειωθεί, επίσης, πως η διδάσκουσα συνάδελφος ευγενώς παραχώρησε το τμήμα της για τις ανάγκες του προγράμματος.

Σχολική μονάδα

4^ο Γενικό Λύκειο Βόλου

Διδακτική / θεματική ενότητα

Ρητορικά Κείμενα: Δημοσθένης, «Υπέρ της Ροδίων ελευθερίας», Προοίμιο 1-2

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

I Φιλολογικής ζώνης

Ιστορία

Κοινωνική και Πολιτική Οργάνωση στην Αρχαία Ελλάδα

Νεοελληνική Γλώσσα

II. Άλλα γνωστικά αντικείμενα

Θρησκευτικά

Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή

Κοινωνιολογία

Χρονική διάρκεια

6 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου εργαστήριο πληροφορικής, αίθουσα διδασκαλίας

II. Εικονικός χώρος: Wiki

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Προαπαιτούμενες γνώσεις για τον μαθητή:

Εξοικείωση με την εργασία σε ομάδες, με τη χρήση συνεργατικών περιβαλλόντων μάθησης (Wiki), με τον κειμενογράφο (Word) και με την παρουσίαση κειμένων, με την «κατά κόλα» γραφή του αρχαίου κειμένου, με τις τεχνικές πειθούς ενός πολιτικού λόγου.

Προαπαιτούμενες γνώσεις για τον δάσκαλο:

Τρόπος συντονισμού ομάδων, διαχείριση ψηφιακών εργαλείων (Wiki, Audacity), γνώση ψηφιακών πηγών και τρόπου προσπέλασής τους.

Υλικοτεχνική υποδομή σχολικής μονάδας:

Εργαστήριο πληροφορικής, πρόσβαση στο διαδίκτυο, υλικό μικροφωνικής εγκατάστασης (μικρόφωνα για ηχογράφηση).

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Μαγδαληνή Πρεβεζάνου: « Ευκαιρία ανάκτησης τῆς καλῆς δόξης για τους Αθηναίους – Η ηθική λογική του συμφέροντος», Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία Θεωρητικής Κατεύθυνσης, Β΄ Λυκείου, 2012.

Το σενάριο αντλεί

-

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο αναφέρεται στον πολιτικό λόγο του Δημοσθένη, ο οποίος προσπαθεί να πείσει τους Αθηναίους να υπερασπιστούν την ελευθερία των Ροδίων χωρίς να δείξουν εμπάθεια ή εκδικητική στάση απέναντί τους, επειδή αυτοί είχαν αποστατήσει από την Β΄ Αθηναϊκή Συμμαχία.. Στο προοίμιό του ο Δημοσθένης προσπαθεί να δια φωτίσει και να το πείσει δύσκολο ακροατήριο των Αθηναίων, επιδιώκοντας να αποσπάσει το ενδιαφέρον και την ευνοϊκή τους διάθεση, ώστε να ακούσουν την πολιτική του θέση που υποστήριζε -αντίθετα με το κοινό αίσθημα- το αίτημα των Ροδίων. Σαφέστατα το σενάριο κινείται στην ανάδειξη τόσο των στόχων του προοιμίου ενός ρητορικού – πολιτικού λόγου όσο και των τεχνικών /τρόπων πειθούς που χρησιμοποιεί ένας ρήτορας-πολιτικός, προκειμένου να πείσει και να κατευνάσει τις αρνητικές αντιδράσεις του ακροατηρίου.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το σενάριο βασίζεται στην ανάπτυξη του μοντέλου του ρόμβου, σύμφωνα με το οποίο τα αρχαία ελληνικά αντιμετωπίζονται ολιστικά συνδυάζοντας την αρχαιογλωσσία και την αρχαιογνωσία, με προοπτική σύνδεσης του παρελθόντος με τον σύγχρονο κόσμο.

Σύμφωνα με τις παιδαγωγικές θεωρίες εφαρμόζεται ένας συνδυασμός *διερευνητικής μορφής διδασκαλίας*, διαδικασία κατά την οποία ο μαθητής με τη βοήθεια της τεχνολογίας αναζητά τις απαντήσεις ή τη λύση σε κάποια ζητούμενα-προβλήματα και έχει το περιθώριο να εκφράσει *την αυτενέργειά του* σε επίπεδο ομάδας· έχοντας μια κατεύθυνση που εδράζεται στη γενική ιδέα του σεναρίου ο μαθητής προσπαθεί να βρει προσωπικό ενδιαφέρον και να συνδέσει την κάθε δραστηριότητα με ζητούμενα που τίθενται σε κοινωνικό-πολιτικό επίπεδο. Στο συγκεκριμένο σενάριο, ο μαθητής λειτουργεί και ως πομπός και ως δέκτης και χρησιμοποιώντας ανώτερες στρατηγικές μάθησης, όπως η σύγκριση ή η αξιολόγηση, οδηγείται από το είδος του ρητορικού λόγου, όπως αυτός διατυπωνόταν με πολιτικούς όρους της αρχαίας δημοκρατίας του 4^{ου} αιώνα, σε σημερινό πολιτικό λόγο.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Επιδιώκεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να κατανοήσουν τη σύνδεση της ρητορικής τέχνης και της παρρησίας με το δημοκρατικό πολίτευμα της εποχής και να βρουν τη λειτουργία τους σήμερα.
- Να αξιολογήσουν την εξωτερική πολιτική της Αθήνας, όπως αυτή προτείνεται από τον Δημοσθένη, και να τη συνδέσουν με σημερινές πολιτικές επιλογές χωρών με ιμπεριαλιστικές τάσεις, σχολιάζοντας τις έννοιες της «ηθικής», του «δικαίου και νομίμου», του «συμφέροντος», του «ευχάριστου» και του «καλού» – όπως λαμβάνονταν υπόψη τότε και σήμερα.
- Να συνεργάζονται σε επίπεδο ομάδας και να κατανέμουν τους ρόλους τους, ώστε να παραχθεί ένα τελικό αποτέλεσμα.
- Να αντιληφθούν τις τεχνικές της πειθούς σε επίπεδο πολιτικού λόγου και να γίνουν δέκτες με κριτική ικανότητα σε κάθε περίπτωση της πολιτικής τους ζωής.

- Να γίνουν «αναλυτές ομιλίας» διακρίνοντας τα χαρακτηριστικά του πομπού αλλά και τις προθέσεις του.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Επιδιώκεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να κατανοήσουν βασικούς όρους: «παρρησία», «ύβρις», «δόξα»-«βλασημία», οι οποίοι αποτελούν και τους άξονες του λόγου του Δημοσθένη και να τους χρησιμοποιούν σε δικά τους κείμενα, όπως σε ένα χρονογράφημα.
- Να βρουν την ιστορική εξέλιξη των όρων και τη χρήση και σημασία τους σήμερα.

Γραμματισμοί

Επιδιώκεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να διερευνούν ψηφιακό υλικό από το οποίο θα επιλέγουν στοιχεία για να συμπληρώσουν τα ζητούμενά τους
- Να χρησιμοποιούν εργαλεία παρουσίασης (PowerPoint, Wiki) και κειμενογράφου.
- Να διαβάζουν κριτικά κείμενα σε ψηφιακή μορφή και να αντλούν πληροφορίες που συνδέονται με τα ζητούμενα.
- Να αποκωδικοποιούν έναν πολιτικό λόγο αναγνωρίζοντας τρόπους και μέσα πειθούς.
- Να κατακτήσουν τη διαδικασία της μετάφρασης μέσω της οργάνωσης λεκτικών συνόλων σε λογική σειρά.
- Να χρησιμοποιούν διάφορα μέσα πειθούς σε διάφορα κειμενικά είδη, όπως είναι η επιστολή ή η πολιτική ομιλία.
- Να συσχετίσουν τους στόχους του προοιμίου με τους γλωσσικούς τρόπους εκφοράς και τις επιλογές του ρήτορα σε λεξιλογικό επίπεδο.

Διδακτικές Πρακτικές

-

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Ένα ζητούμενο για τους ρητορικούς λόγους και σαφώς για τον συγκεκριμένο είναι να κατανοήσουν οι μαθητές τις ιστορικές – πολιτικές συνθήκες που επικρατούσαν, ώστε να εντάξουν και τον λόγο του Δημοσθένη, που είναι κατά βάση πολιτικός, σε αυτές. Στο προοίμιο, στην επιλεγμένη ενότητα, υπάρχουν σημεία (λέξεις/φράσεις - κλειδιά, πολιτικοί όροι και έννοιες) τα οποία θα αποτελέσουν τη βάση για να κατανοηθεί ο συγκεκριμένος λόγος. Παράλληλα, υπάρχει πάντα και το ζητούμενο να αποκτήσουν ενδιαφέρον ως σύγχρονοι «ακροατές»-δέκτες του λόγου του Δημοσθένη, συσχετίζοντάς τον με σημερινές πολιτικές συνθήκες και επιλογές ή τακτικές σε διακρατικό – διπλωματικό επίπεδο. Οι μαθητές αποκτούν έτσι ιστορικό ενδιαφέρον και γίνονται «μικροί πολιτικοί αναλυτές». Σε αυτήν την περίπτωση θα συνδυαστεί η αρχαιογνωσία με την αρχαιογλωσσία.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο αυτό συνδέεται με τους [διδακτικούς στόχους](#) του Αναλυτικού Προγράμματος και τις οδηγίες για τα φιλολογικά μαθήματα:

- Να διαπιστώσουν [οι μαθητές] την επικαιρότητα της πρότασης του Δημοσθένη, σύμφωνα με την οποία η εξωτερική πολιτική πρέπει να διαμορφώνεται με βάση το γενικότερο συμφέρον
- Να διακρίνουν την αταλάντευτη πεποίθησή του ότι η Αθήνα είναι η εγγυήτρια δύναμη της ελευθερίας όλων των ελληνικών πόλεων λόγω του δημοκρατικού πολιτεύματος
- Να διακρίνουν την εύστοχη επιχειρηματολογία του Δημοσθένη.
- Να εκτιμήσουν την πολιτική θέση του Δημοσθένη ότι η δημοκρατική Αθήνα πρέπει να στηρίζει με δικαιοσύνη αλλά και αποφασιστικότητα κάθε μικρή δύναμη που αδικείται ή κινδυνεύει να υποδουλωθεί σε οποιοδήποτε ανελεύθερο ολιγαρχικό καθεστώς.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Αναμένεται με τη χρήση των ΤΠΕ οι μαθητές να αξιοποιήσουν ψηφιακούς πόρους και εργαλεία για την άντληση χρήσιμων πληροφοριών, την κριτική επεξεργασία δεδομένων, τη δημιουργία πολυτροπικού υλικού, την προώθηση σκέψεων ή ιδεών και την ανάρτηση εργασιών τους.

Η προστιθέμενη αξία των νέων τεχνολογιών στο σενάριο αυτό βρίσκεται στο ότι οι μαθητές έρχονται σε επαφή με διάφορα κειμενικά είδη ως δέκτες και ως πομποί. Οι μαθητές μέσα από έρευνα σε ψηφιακό υλικό πραγματεύονται σημασίες και έννοιες επιτυγχάνοντας επικοινωνία μεταξύ παρελθόντος και παρόντος. Με έρευνα σε ψηφιακό υλικό οι μαθητές οδηγούνται στη διαχρονικότητα της γλώσσας και του πολιτισμού και στην αφαιρετική λογική με την οποία μπορούν να συνάγουν χρήσιμα συμπεράσματα για τις σύγχρονες μορφές επικοινωνίας.

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Ρητορικά Κείμενα Β΄ Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης:

-Δημοσθένης, «Υπέρ της Ροδίων ελευθερίας»: [Εισαγωγή](#) και [Προοίμιο, 1-2](#).

Κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Δήμου, Ν. 1988. [Ημερολόγιο του καύσωνα](#). Αθήνα: Πατάκης [Ιστοχώρος του συγγραφέα, σχολιαστή και φωτογράφου Ν. Δήμου].

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

-Δημοσθένης, [«Υπέρ \(Περί\) της Ροδίων ελευθερίας», 1-2](#). Στο *Demosthenis Orationes* I–III. 1903 - 1931. S. H. Butcher & W. Rennie. Oxford: Clarendon Press.

-[Θουκυδίδης, «Ιστορίες» 2.35, 2.40](#). Στο *Thucydidis Historiae* I–II. 1942. Ed. H. S. Jones & J. E. Powell. Οξφόρδη: Clarendon Press.

-Σόλων, [«ήμετέρα δὲ πόλις ... οὐποτ' ὀλεῖται»](#) (3D, 4W). [Η συγκεκριμένη [ελεγεία](#) περιλαμβάνεται και στο «Ανθολόγιο Αρχαϊκής Λυρικής Ποίησης» Β΄ Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης – Ψηφιακό Σχολείο].

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Ιστοσελίδες

[Ελληνική Βικιπαίδεια](#) [Ελεύθερη Διαδικτυακή Εγκυκλοπαίδεια]

Heroico Desembarazo (Ηρωική Αποδέσμευση): [Αρχαία Πολιτειακά ΙΙΙ: Η Παρρησία](#) [Ιστολόγιο]

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

-[Βασικό Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής](#)

-[Ηλεκτρονικά λεξικά](#)

-[Παράλληλη αναζήτηση](#) στο Σώμα Νέων Ελληνικών Κειμένων

-[Συμφραστικός Πίνακας λέξεων](#) του Ανθολογίου της Αττικής Πεζογραφίας.

Διδακτική πορεία/ στάδια/ φάσεις

Α΄ Φάση

2 διδακτικές ώρες στο σχολικό εργαστήριο ή στην τάξη - Αφόρμηση

Σε αυτή τη φάση ο δάσκαλος δημιουργεί με μια αφόρμηση συνθήκες, για να συνδεθεί ο μαθητής μέσω της επικαιρότητα με το ιστορικό πλαίσιο και να βρει αναλογίες, ώστε τελικά να κατανοήσει τον συγκεκριμένο λόγο. Στην τάξη παρουσιάζεται από τον δάσκαλο ένα πολυτροπικό υλικό, βάσει του οποίου και κυρίως με τη βοήθεια του λόγου – άρθρου- οι μαθητές θα σχολιάσουν τον λόγο αυτό και θα τον συνδέσουν με τον λόγο του Δημοσθένη μέσω κατάλληλων ερωτήσεων από τον δάσκαλο. Ο δάσκαλος δίνει στους μαθητές την ηλεκτρονική [διεύθυνση](#) για να εντοπίσουν αυτό το υλικό και διαβάσει δυνατά το [κείμενο](#) από την πηγή και κάνει τις εξής ερωτήσεις, στις οποίες οι μαθητές ανά ζεύγη θα απαντήσουν γραπτώς :

1. Ποιος χειρίζεται σήμερα τα θέματα εξωτερικής πολιτικής σε κάθε χώρα;

2. Ποιοι είναι οι κεντρικοί άξονες της εξωτερικής πολιτικής σύμφωνα με το ρεπορτάζ που διαβάσατε; Ποιες είναι οι επιδιώξεις ή οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής;
3. Ποιες πρέπει να είναι οι προτεραιότητες κάθε χώρας και γιατί;
4. Ποιος μπορούσε στην αρχαιότητα να χειριστεί τα θέματα της εξωτερικής πολιτικής μεταξύ των πόλεων-κρατών;
5. Ποια προβλήματα είχαν προκύψει την εποχή της Β΄ Αθηναϊκής Συμμαχίας, σύμφωνα με αυτά που γνωρίζετε από την εισαγωγή;
6. Ποια ήταν τα αιτήματα των Ροδίων προς τους Αθηναίους και ποια ήταν η κυρίαρχη πολιτική της Αθήνας απέναντι στους συμμάχους της και ειδικά απέναντι στους Ροδίους;
7. Να συγκρίνετε τους δύο πολιτικούς λόγους μεταξύ τους ως προς το περιεχόμενο και ως προς τη μορφή με βάση τους άξονες του παρακάτω πίνακα:

Άξονες	Λόγος Δημοσθένη	Σύγχρονος πολιτικός λόγος
πομπός		
δέκτης		
Σκοπός/επιδιώξεις ομιλητή-ρήτορα		
Είδος κειμένου		
Πολιτική κατάσταση πόλεων ή χωρών		
χρόνος		
Τρόποι πειθούς		

Επίκληση στη λογική Επίκληση Στο συναίσθημα Επίκληση στο ήθος πομπού Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου Επίκληση στην αυθεντία		

1 Επειδή η ηλεκτρονική διεύθυνση δεν υπάρχει πια, το **κείμενο** παρατίθεται στο **παράρτημα**

Σχόλια από την εφαρμογή:

Το Φύλλο Εργασίας υπήρξε ιδιαίτερα απαιτητικό για τους μαθητές, καθώς υστερούν γνωστικά σε σχέση με τις απαιτήσεις του. Επίσης, υπήρξαν πολλές τεχνικές δυσκολίες στην προπέλαση του κειμένου. Ειδικότερα :

1. Ηταν πολύ δύσκολη η προσπέλαση του ψηφιακού πόρου, σημειώθηκαν καθυστερήσεις και η σύνδεση διακόπηκε αρκετές φορές
2. Μεγάλη σύγχυση προκλήθηκε από την ασάφεια σχετικά με το αν οι ερωτήσεις θα έπρεπε να απαντηθούν προφορικά ή γραπτά και με την έκταση των απαντήσεων, αν η απάντηση ήταν γραπτή. Προτιμήσαμε να απαντήσουμε προφορικά αλλά και πάλι απαιτήθηκε πολύς χρόνος.

3. Η συμπλήρωση του πίνακα έγινε με πολύ μεγάλη δυσκολία, γιατί οι μαθητές δυσκολεύονταν να προσδιορίσουν τους όρους -Επίκληση στη λογική κλπ. - (να σημειωθεί ότι ενδελεχής διδασκαλία τους γίνεται στη Γ^α Λυκείου), πολύ δε περισσότερο να τους εντοπίσουν στα κείμενα

Β' Φάση

1 διδακτική ώρα στο σχολικό εργαστήριο ή στην τάξη – Αναγνωστική πρόσληψη

Ο δάσκαλος κάνει κατ' ήθος ανάγνωση του κειμένου, χωρίζει τους μαθητές ανά δύο και τους βοηθάει να οδηγηθούν σε μια ανάγνωση όσο γίνεται πιο παραστατική (συναγωνισμός ανάγνωσης). Στη συνέχεια, ο δάσκαλος δίνει οδηγίες να γράψουν το κείμενο στον υπολογιστή σε Word, αφού μεταγράψουν το αρχαίο κείμενο σε στήλες κατά κόλλα, αντλώντας για οικονομία χρόνου το [αρχαίο κείμενο](#) από τα [Σώματα κειμένων](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα [*Αρχαία ελληνικά → Εργαλεία → Σώματα κειμένων → Ανθολόγιο Αττικής Πεζογραφίας → Κατάλογος κειμένων*]. Οι μαθητές προσπαθούν να ενώσουν συντακτικά τα σύνολα και να κάνουν μια δοκιμή μετάφρασης είτε συμβουλευόμενοι τα σχόλια του βιβλίου τους είτε τη μετάφραση από την Πύλη. Η καλύτερη ανάγνωση μπορεί να ηχογραφηθεί μέσω υπολογιστή (από το PowerPoint) και να ακουστεί στην ολομέλεια της τάξης, ενώ κάποιος μαθητής παράλληλα θα μεταφράζει ή θα «παραφράζει» (ελεύθερη μετάφραση) τον λόγο σαν σύγχρονος Δημοσθένης, προκειμένου η τάξη να εγκλιματιστεί στην ατμόσφαιρα του λόγου και να κατανοήσει το νόημά του, πριν ξεκινήσει η έρευνα των ζητούμενων.

Σχόλια από την εφαρμογή:

Η φάση αυτή παραλείφθηκε και προτιμήθηκε η κατ' ήθος ανάγνωση του κειμένου από τη διδάσκουσα και η μεταφραστική προσέγγιση του κειμένου σε μία διδακτική ώρα στην τάξη

Γ' Φάση

2 διδακτικές ώρες (τουλάχιστον) στο σχολικό εργαστήριο - Ερευνητική φάση

Σε αυτή τη φάση, θα γίνει μια αποδόμηση του συνόλου και θα διερευνηθούν ένα θεματικό αντικείμενο που προκύπτει από το κείμενο, βασισμένο σε έννοιες ή λέξεις /φράσεις - κλειδιά. Οι μαθητές δραστηριοποιούνται και επεξεργάζονται την ενότητα σε επίπεδο ομάδων. Εφαρμόζεται η *ομαδοσυνεργατική μέθοδος* στο πλαίσιο της οποίας οι μαθητές αναλαμβάνουν να διερευνήσουν κάποια ζητούμενα που τους τίθενται σε Φύλλα Εργασίας. Οι μαθητές εδώ προσπαθούν να επικοινωνήσουν μέσα στην ομάδα και να διερευνήσουν σε ψηφιακούς πόρους κάποια ζητούμενα ασκώντας την κριτική τους ικανότητα και εκφράζοντας τη δημιουργικότητά τους.

Η πρώτη ομάδα αποκτά την ταυτότητα της μέσω της διερεύνησης της έννοιας του όρου «παρρησία», ο οποίος συνδέεται με χαρακτηριστικά του ρήτορα αλλά και με τους στόχους του προοιμίου. Καταρχάς, η ομάδα θα αναζητήσει στο Βασικό Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα την ετυμολογία της λέξης και θα καταγράψει τις σημασίες της από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Στη συνέχεια, θα συσχετίσουν την έννοια με ιστορικές πληροφορίες που συνδέονται με τη χρήση της λέξης στα ίδια τα κείμενα και τη σύνδεσή της με τη λειτουργία της δημοκρατίας. Με αφορμή τη λέξη και τη χρήση της από ρήτορες της αρχαιότητα καλούνται να συνθέσουν ένα κείμενο σε Word, όπου θα καταθέσουν με κριτικό τρόπο μια ιστορική άποψη από την οποία θα τεκμηριώνεται η ιστορικότητα του όρου και θα αναδεικνύεται η σχέση του τόσο με τη λειτουργία της δημοκρατίας όσο και με τις αξιώσεις του ρήτορα. Τέλος, καλούνται να συνδέσουν τον όρο με τους στόχους του προοιμίου και τους τρόπους πειθούς.

Η δεύτερη ομάδα αποκτά την ταυτότητά της μέσω της φράσης-κλειδί: «οὐ [...] χαλεπὸν τὸ διδάξαι τὰ βέλτιστα – [χαλεπὸν] τὸ πείσαι πράττειν», στην οποία βασιζόμενοι καλούνται να αποδείξουν τη σχέση λόγου και έργου στη ζωή των αρχαίων Ελλήνων και των Νεοελλήνων. Καταρχάς, ερευνώντας στους λόγους του Δημοσθένη και του Περικλή τις κοινές τους αναφορές στη διαζευκτική έννοια

«λόγου» και «έργου», καταγράφουν τις ιστορικές πληροφορίες που συνδέονται τόσο με τις δυσκολίες των ρητόρων απέναντι σε ένα διαφορετικό κοινό σε διαφορετικές περιστάσεις όσο και με τη ζωή των Αθηναίων τότε, σε σχέση πάντα με τη σύνδεση και συνέπεια «λόγου» και «έργου», θεωρίας και πράξης. Στη συνέχεια, η ομάδα θα συντάξει μια επιστολή, την οποία θα απευθύνει σε έναν σημερινό πολιτικό και στην οποία οι μαθητές θα διαμαρτύρονται για τη διάσταση του πολιτικού λόγου των σύγχρονων πολιτικών με τις πολιτικές τους πράξεις. Τέλος, θα συνδέσουν τη φράση αυτή τόσο με τους στόχους του προοιμίου όσο και με τους τρόπους πειθούς.

Η τρίτη ομάδα αποκτά την ταυτότητά της μέσω της διερεύνησης της έννοιας του όρου «ὕβρις». Καταρχάς, θα αναζητήσουν ιστορικές πληροφορίες που αναδεικνύουν το θέμα της «ὕβρεως», όπως ο όρος αυτός χρησιμοποιείται στον λόγο του Δημοσθένη και θα αποδείξουν τη δυναμική του σχήματος ὕβρις → ἄτη → νέμεσις → τίσις στην υπόθεση των Ροδίων, αιτιολογώντας την αξία της δημοκρατίας των Αθηναίων. Στη συνέχεια, μέσα από έρευνα στα Σώματα κειμένων της αρχαίας και της νέας ελληνικής θα διατυπώσουν τη σημασία της λέξης, όπως αυτή καταγράφεται μέσα στο χρόνο. Έπειτα, με βάση μία ελεγεία του Σόλωνα, θα καταγράψουν τα χαρακτηριστικά της «ὕβρεως» τόσο για την πόλη όσο και για τους ηγέτες και τους πολίτες, αποδεικνύοντας τον πολιτικό πολιτισμό των Αρχαίων, που συνδεόταν με το σεβασμό σε θρησκευτικές και πολιτικές αξίες. Μέσα στο ταξίδι του χρόνου η λέξη συναντάται και χρησιμοποιείται σε σύγχρονα κείμενα. Αφού εντοπίσουν τη χρήση και τη σημασία της λέξης σε ένα σατιρικό –πολιτικό κείμενο, καλούνται να γράψουν ένα χρονογράφημα όπου θα χρησιμοποιούν τη λέξη «ὕβρις» μέσα σε σημερινό πλαίσιο αναφοράς και σημασίας. Τέλος, η ομάδα θα συσχετίσει την «ὕβριν» με τους στόχους του προοιμίου και τους τρόπους πειθούς.

Η τέταρτη ομάδα αποκτά την ταυτότητά της μέσω της έννοιας της φράσης «ἄξιον δ' ἦσθῆναι τῷ [...] καιρῷ» και ειδικά του όρου «καιρός». Καταρχάς, αναζητούν στα ηλεκτρονικά λεξικά και τα αντίστοιχα Σώματα κειμένων τη

διαχρονική σημασία, εξέλιξη και χρήση της λέξης «καιρός». Έπειτα, χρησιμοποιούν τη λέξη «καιρός» με τη σημασία της «ευκαιρίας», για να γράψουν μια πολιτική ομιλία με την οποία ένας Δημοσθένης του σήμερα θα προέτρεπε με επιχειρήματα τους Νεοέλληνες να αλλάξουν πολιτική συμπεριφορά, προκειμένου να ανακτήσουν την αξιοπιστία τους στον διεθνή χώρο. Με αυτόν τον τρόπο επικαιροποιούν τον λόγο του Δημοσθένη και επαναπροσδιορίζουν τους νέους πολιτικούς συσχετισμούς κρατών διακρίνοντας την αξία της φήμης ενός κράτους. Στη συνέχεια, σε λεξιλογικό επίπεδο αναζητούν απλές ή σύνθετες λέξεις από τη λέξη «καιρός» και φτιάχνουν ένα κρυπτόλεξο (ψηφιακό κατά προτίμηση) προσκαλώντας στην παρουσίασή τους τις άλλες ομάδες να αναζητήσουν τις λέξεις αυτές. Έπειτα, σε ετυμολογικό επίπεδο αναζητούν την προέλευση της λέξης «βλασφημία» και, αφού ερευνήσουν και τη σημερινή της σημασία στα [Σώματα κειμένων της νέας ελληνικής](#), εξηγούν την εξέλιξη της σημασίας της. Τέλος, συσχετίζουν την έννοια της φράσης «ἄξιον [...] ἦσθῆναι τῷ [...] καιρῷ» με τους στόχους του προοιμίου και τους τρόπους πειθούς.

Σχόλια από την εφαρμογή:

βλ. στα Φύλλα Εργασίας

Δ΄ Φάση

1 διδακτική ώρα στην τάξη – Συνολική παρουσίαση

Σε αυτή τη φάση, γίνεται από κάθε ομάδα μέσω PowerPoint η συνολική παρουσίαση των εργασιών τους, προκειμένου να γίνει συνθετική παρουσίαση όλου του υλικού και, τέλος, η ανάρτησή του στο Wiki του δασκάλου.

Σχόλια από την εφαρμογή:

Η διδάσκουσα δε διαθέτει Wiki και κατά συνέπεια δεν κατέστη δυνατή η ανάρτηση των εργασιών των παιδιών. Ωστόσο δε διευκρινίζεται πώς ακριβώς θα γίνει αυτό το PowerPoint και τι θα περιέχει – πώς θα γίνει αυτή η παρουσίαση. Προτιμήθηκε η εξής εκδοχή, οι μαθητές ανέθεσαν σε έναν εκπρόσωπο κάθε ομάδας να παρουσιάσει τα αποτελέσματα των ερευνών τους. Ακολούθησε συζήτηση.

ΣΤ. Φύλλα Εργασίας

1^ο κοινό Φύλλο Εργασίας

1. Αφού ακούσετε και διαβάσετε το [κείμενο](#) να απαντήσετε συνεργαζόμενοι ανά ζεύγη στο Google.Drive.doc τις παρακάτω ερωτήσεις:

- I. Ποιος χειρίζεται σήμερα τα θέματα εξωτερικής πολιτικής σε κάθε χώρα;
- II. Ποιοι είναι οι κεντρικοί άξονες της εξωτερικής πολιτικής σύμφωνα με το ρεπορτάζ που διαβάσατε; Ποιες είναι οι επιδιώξεις ή οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής; Να τις συγκρίνετε με αυτές που διατυπώνονται στην εποχή που ο Δημοσθένης βγάζει αυτήν την ομιλία του.
- III. Ποιες πρέπει να είναι οι προτεραιότητες κάθε χώρας και γιατί;
- IV. Ποιος μπορούσε να χειριστεί στην αρχαιότητα τα θέματα της εξωτερικής πολιτικής μεταξύ των πόλεων-κρατών;
- V. Την εποχή της Β΄ Αθηναϊκής Συμμαχίας ποια προβλήματα είχαν προκύψει, σύμφωνα με αυτά που γνωρίζετε από την εισαγωγή;
- VI. Ποια ήταν τα αιτήματα των Ροδίων προς τους Αθηναίους και ποια ήταν η κυρίαρχη πολιτική της Αθήνας απέναντι στους συμμάχους της και ειδικά απέναντι στους Ροδίους;
  1. Να συγκρίνετε τους δύο πολιτικούς λόγους μεταξύ τους ως προς το περιεχόμενο και ως προς τη μορφή με βάση τους άξονες που τίθενται στον παρακάτω πίνακα:

Άξονες	Λόγος Δημοσθένη	Σύγχρονος πολιτικός λόγος
Πομπός		
Δέκτης		
Σκοπός/επιδιώξεις ομιλητή-ρήτορα		
Είδος κειμένου		
Πολιτική κατάσταση πόλεων		

ή χωρών		
Χρόνος		
<i>Τρόποι πειθούς</i>		
Επίκληση στη λογική		
Επίκληση Στο συναίσθημα		
Επίκληση στο ήθος πομπού		
Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου		
Επίκληση στην αυθεντία		

2^ο Φύλλο Εργασίας

ΟΙ ΡΗΤΟΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΤΟΥΣ

Ομάδα Α: «ΠΑΡΡΗΣΙΑ» – ΟΠΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

1. Τι σημαίνει ο όρος «παρρησία»; Να αναζητήσετε την ετυμολογία και τη σημασία της λέξης από την αρχαιότητα ως σήμερα στο Βασικό Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα.
2. Εξετάζοντας στο Σώμα Νέων Ελληνικών Κειμένων και στα συμφραζόμενα τη χρήση της λέξης «παρρησία», σε ποια περίπτωση και σε ποια είδη κειμένων συμπεραίνετε ότι χρησιμοποιείται στα νέα ελληνικά; Με ποιες έννοιες – ιδέες συνδέεται με τη δημοκρατία;
3. Διαβάζοντας αυτό το κείμενο για την «παρρησία» να απαντήσετε στα εξής ζητούμενα:
  - α. Πώς η παρρησία συνδέεται με την ακμή της δημοκρατίας ή και με την παρακμή της;
  - β. Πώς η παρρησία αντιμετωπίζεται από τους ρήτορες, οι οποίοι την επικαλούνταν στους λόγους τους; Τι επικρατούσε στην αγορά και στη Βουλή, όταν κάποιος μιλούσε με παρρησία;
  - γ. Με ποιες προϋποθέσεις διασφαλίζεται η αξία της παρρησίας;

Να γράψετε ένα κείμενο σε Word όπου θα απαντηθούν όλα τα παραπάνω ερωτήματα εξηγώντας την ιστορική σημασία του όρου «παρρησία».
4. Με ποιους στόχους του προοιμίου συνδέεται η παρρησία; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Στόχοι Προοιμίου	Παρρησία	Δικαιολόγηση
πρόσεξις		
εύνοια		

πρόθεσις		

5. Ποιους τρόπους πειθούς χρησιμοποιεί ο Δημοσθένης; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο. Να εντάξετε στο παρακάτω σχήμα και την παρρησία:

Τρόποι πειθούς	Λόγος Δημοσθένη	Τεκμήρια (στοιχεία από το κείμενο)
Επίκληση στη λογική		
Επίκληση στο συναίσθημα		
Επίκληση στο ήθος του πομπού		
Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου		
Επίκληση στην αυθεντία		

Σχόλια από την εφαρμογή :

Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν περισσότερο στις δραστηριότητες στις οποίες το ζητούμενο ήταν συγκεκριμένο και λιγότερο σε εκείνες που τους ζητούνταν κάποια ανάπτυξη ή προσωπική συνεισφορά, κάτι τέτοιο τους δυσκόλευε. Κάθε φορά ζητούσαν διευκρινίσεις, όπως πχ στην πρώτη δραστηριότητα: πώς θα το κάνουμε, πού θα γράψουμε την απάντησή μας, πόσο μεγάλη πρέπει να είναι κλπ. Φυσικά, αγνοούσαν τα Σώματα κειμένων και τη λειτουργία τους και ρωτούσαν τι μπορούν να κάνω με αυτά. Διατέθηκε λοιπόν κάποιος χρόνος για εξηγήσεις. Μεγάλο, επίσης, τους

φάνηκε το κείμενο της δραστηριότητας που αφορούσε την παρρησία, αλλά μπορούσαν να στηριχθούν σε αυτό και να απαντήσουν στα ζητούμενα. Πάλι οι τρόποι πειθούς δυσκόλεψαν τα παιδιά.

Ομάδα Β: «οὐ χαλεπὸν τὸ διδάξαι τὰ βέλτιστα – χαλεπὸν τὸ πείσαι πράττειν»

1. Ποιος ο ρόλος του ρήτορα με βάση την παραπάνω φράση - κλειδί; Ποιες δυσκολίες αντιμετώπιζε με το κοινό του;
2. Διαβάστε [το κεφάλαιο 2.35.2](#) του «Επιταφίου» του Θουκυδίδη και να συγκρίνετε τη δυσκολία που επισημαίνει ο πολιτικός και ρήτορας Περικλής στην πηγή με αυτή που επισημαίνει ο Δημοσθένης. Ποιες είναι οι διαφορές;
3. Διαβάστε [το κεφάλαιο 2.40.1-2](#) του «Επιταφίου» του Θουκυδίδη και να βρείτε τη σχέση «λόγου» – «έργου» που υπήρχε στη ζωή των Αθηναίων, όπως αυτή εγκωμιάζεται από τον Θουκυδίδη.
Να γράψετε ένα κείμενο σε Word όπου με τις απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα θα τεκμηριώνετε τη σχέση «λόγου» – «έργου», όπως αυτή υπήρχε στην αρχαιότητα.
4. Να γράψετε μια σύντομη επιστολή που θα την απευθύνετε στους σημερινούς πολιτικούς, θίγοντας τη σχέση - απόκλιση «λόγου» και «έργων» που έχουν στην πολιτική τους πρακτική και συμπεριφορά.
5. Με ποιους στόχους του προοιμίου συνδέεται το «οὐ χαλεπὸν τὸ διδάξαι τὰ βέλτιστα – χαλεπὸν τὸ πείσαι πράττειν»; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Στόχοι Προοιμίου	«οὐ χαλεπὸν τὸ διδάξαι τὰ βέλτιστα – χαλεπὸν τὸ πείσαι πράττειν»	Δικαιολόγηση
πρόσεξις		
εὐνοια		
πρόθεσις		

6. Ποιους τρόπους πειθούς χρησιμοποιεί ο Δημοσθένης; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο. Να εντάξετε στο παρακάτω σχήμα και την φράση «οὐ χαλεπὸν τὸ διδάξει τὰ βέλτιστα – χαλεπὸν τὸ πείσαι πράττειν»:

Τρόποι πειθούς	Λόγος Δημοσθένη	Τεκμήρια (στοιχεία από το κείμενο)
Επίκληση στη λογική		
Επίκληση στο συναίσθημα		
Επίκληση στο ήθος του πομπού		
Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου		
Επίκληση στην αυθεντία		

Σχόλια από την εφαρμογή:

Τα ζητούμενα ήταν αρκετά απαιτητικά και για τις δυνατότητες και για το επίπεδο των μαθητών . Οι περισσότερες παραδοθείσες δραστηριότητες έχουν πολύ απλή δομή

και εκείνο που δεν μπόρεσαν να προσεγγίσουν, παρά επιφανειακά, ήταν η σχέση «λόγου-έργου».

ΟΙ ΡΗΤΟΡΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥΣ

Ομάδα Γ: «Η ΥΒΡΙΣ»

- 1.1. Ποια η σημασία της «ύβρεως» στον λόγο του Δημοσθένη; Τοποθετήστε την έννοια στο ιστορικό και πολιτικό πλαίσιο του λόγου. Διαβάστε την [εισαγωγή](#) του βιβλίου σας για περισσότερες πληροφορίες.
- 1.2. Να εφαρμόσετε το σχήμα: **ύβρις** → **ἄτη** → **νέμεσις** → **τίσις** στην υπόθεση των Ροδίων.
- 2.1. Με βάση το λήμμα [«ύβρις»](#) από τη Βικιπαίδεια να βρείτε τη σημασία του όρου «ύβρις» στην κοσμοθεωρία των αρχαίων και πώς χρησιμοποιείται σήμερα η [λέξη](#) στο Σώμα Νέων Ελληνικών Κειμένων..

Σημασία λ«ύβρις» στην αρχαία ελληνική γλώσσα	Σημασία λ«ύβρις» στη νέα ελληνική γλώσσα

- 2.2 Να μελετήσετε την ελεγεία του ελεγειακού ποιητή, ιαμβογράφου και νομοθέτη Σόλωνα [«ἡμετέρη δὲ πόλις ... οὐποτ' ὀλεῖται»](#) και να γράψετε σε τι συνίσταται η ύβρις των πόλεων, των ηγετών και των πολιτών.

Υβρις	Χαρακτηριστικά ύβρεως	Για την πόλη	Για τους ηγέτες	Για τους πολίτες

3. (1) Διαβάστε στο [«Ημερολόγιο καύσωνα»](#) του Νίκου Δήμου το κείμενο *Το βράδυ ανοίγω τα παράθυρα...* και διερευνήστε πώς χρησιμοποιεί και με ποια σημασία τη λέξη «ύβρις». Γράψτε αυτή τη σημασία που δίνει.
- (2) Στη συνέχεια, να γράψετε και εσείς ένα σύντομο χρονογράφημα με χιουμοριστικό ύφος «Περί ύβρεως... ο λόγος» για την «ύβριν» – βρισιά των σημερινών ανθρώπων σχολιάζοντας καθημερινές συμπεριφορές Νεοελλήνων.
4. Με ποιους στόχους του προοιμίου συνδέεται η «ύβρις»; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Στόχοι Προοιμίου	«ύβρις»	Δικαιολόγηση
πρόσεξις		
εύνοια		
πρόθεσις		

5. Ποιους τρόπους πειθούς χρησιμοποιεί ο Δημοσθένης; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο. Να εντάξετε στο παρακάτω σχήμα και την «ύβριν»:

Τρόποι πειθούς	Λόγος Δημοσθένη	Τεκμήρια (στοιχεία από το κείμενο)
Επίκληση στη λογική		
Επίκληση στο		

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

συναίσθημα		
Επίκληση στο ήθος του πομπού		
Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου		
Επίκληση στην αυθεντία		

Σχόλια από την εφαρμογή:

Η ομάδα αυτή εργάστηκε πιο αποτελεσματικά από τις υπόλοιπες και οι μαθητές έδειξαν μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Το κείμενο του Νίκου Δήμου τους φάνηκε πολύ μεγάλο σε σχέση με αυτό που τους ζητούνταν .

Ομάδα Δ: «Ο ΚΑΙΡΟΣ» - «ἄξιον ἦσθῆναι τῷ καιρῷ»

- 1) Τι σημαίνει η λέξη «καιρός» στο κείμενο; Ποια είναι η χρήση στα Σώματα κειμένων την αρχαίας ελληνικής γλώσσας; Να βρείτε την εξέλιξη της σήμερα στα Σώματα κειμένων της νέας ελληνικής. Σε ποιες λέξεις (απλές ή σύνθετες) ή εκφράσεις διατηρείται η πρωταρχική σημασία της λέξης; Να τις καταγράψετε.

Σημασία λ.«καιρός» στην αρχαία ελληνική γλώσσα	Σημασία λ.«καιρός» στη νέα ελληνική γλώσσα

- 2) Σε μια πολιτική ομιλία του Δημοσθένη σήμερα που να έχει θέμα ««καιρὸν ἦσθῆναι... μετὰ δόξης πολλῆς» ποια σημεία - επισχειρήματα θα χρησιμοποιούνταν, προκειμένου να πείσει τους Αθηναίους ότι είναι «καιρός»-ευκαιρία να αλλάξουν πολιτική συμπεριφορά στο εσωτερικό, για να κερδίσουν την αξιοπιστία τους στην Ευρώπη; Να χρησιμοποιήσετε τρόπους πειθούς που ταιριάζουν σε έναν πολιτικό λόγο.
- 3) (1) Να βρείτε λόγιες ή νεοελληνικές εκφράσεις που έχουν τη λέξη «καιρός».
(2) Φτιάξτε στη συνέχεια ένα κρυπτόλεξο (ψηφιακό κατά προτίμηση) όπου θα γράφετε λέξεις απλές ή σύνθετες της νέας ελληνικής με το -*καιρός, τις οποίες θα πρέπει να ανακαλύπτουν οι συμμαθητές σας.
- 4) Με βάση τον Συμφραστικό Πίνακα λέξεων της αρχαίας ελληνικής να βρείτε τη σημασία της λέξης «βλασφημία» στους αρχαίους συγγραφείς. Εξετάστε συγκριτικά τη σημασία της λέξης «βλασφημία» μέσω της χρήσης της στα Σώματα Κειμένων της νέας ελληνικής. Να εξηγήσετε πού οφείλεται η εξέλιξη της σημασίας.

Σημασία λ. «βλασφημία» στην αρχαία ελληνική γλώσσα	Σημασία λ. «βλασφημία» στη νέα ελληνική γλώσσα

- 5) Με ποιους στόχους του προοιμίου συνδέεται το «ἄξιον ἡσθῆναι τῷ καιρῷ»;
Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Στόχοι Προοιμίου	«ἄξιον ἡσθῆναι τῷ καιρῷ»	Δικαιολόγηση
πρόσεξις		
εὐνοια		
πρόθεσις		

- 6) Ποιους τρόπους πειθούς χρησιμοποιεί ο Δημοσθένης; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο. Να εντάξετε στο παρακάτω σχήμα και τη φράση «ἄξιον ἡσθῆναι τῷ καιρῷ»:

Τρόποι πειθούς	Λόγος Δημοσθένη	Τεκμήρια (στοιχεία από το κείμενο)
Επίκληση στη λογική		
Επίκληση στο συναίσθημα		
Επίκληση στο ήθος του πομπού		
Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου		

Επίκληση στην αυθεντία		

Σχόλια από την εφαρμογή:

Η πρώτη δραστηριότητα παρακίνησε το ενδιαφέρον των μαθητών και είχε θετικά αποτελέσματα. Για εισαγωγή φάνηκε μια εύκολη δραστηριότητα. Στη δεύτερη δραστηριότητα το ζητούμενο δεν ήταν μέσα στις δυνατότητες των παιδιών, δεν έχουν τις γνώσεις που απαιτούνται, για αυτό και δυσκολεύτηκαν πολύ. Δε διευκρινίζεται, επίσης, με ποιο διαδικτυακό εργαλείο θα μπορούσαν να φτιάξουν κρυπτόλεξο, δαπανήθηκε κι εδώ αρκετός χρόνος σε μια δραστηριότητα που δεν μπορούμε να προσδιορίσουμε πόσο ωφέλησε τα παιδιά. Την είδαμε πιο πολύ ως μια προσπάθεια για να «ελαφρύνει» το Φύλλο Εργασίας που ήταν απαιτητικό.

Ζ. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο μπορεί να αξιοποιηθεί σε πλαίσιο ενός Project με θέμα «Ο πολιτικός λόγος τότε και σήμερα- Χαρακτηριστικά των πολιτικών, των ρητόρων και του κοινού». Εναλλακτικά θα μπορούσαν να φτιάξουν ένα είδος λεξικού με λέξεις των οποίων η σημασία έχει εξελιχθεί και χρησιμοποιούνται με διαφορετική έννοια.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Το σενάριο θα μπορούσε να δυσκολέψει τους μαθητές στη σύνταξη μια πολιτικής ομιλίας, στην οποία θα επιχειρηματολογούν με σημερινές πολιτικές αναφορές.

Γενικά σχόλια από την εφαρμογή του σεναρίου:

Όπως και τα περισσότερα μαθήματα στο Γενικό Λύκειο το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών της Θεωρητικής Κατεύθυνσης αντιμετωπίζεται χρησιμοθηρικά. Αυτό σημαίνει ότι στα ρητορικά κείμενα που διδάσκονται οι μαθητές δίδουν μεγάλη έμφαση στη γραμματική και το συντακτικό και λιγότερο τους ενδιαφέρει η ερμηνεία τους, καθώς όπως λένε δεν θα τους χρησιμεύσει πουθενά. Γενικότερα, σε συζητήσεις αναπαράγουν τον γνωστό διάλογο από την ελληνική ταινία «Το ξύλο βγήκε από τον παράδεισο», καταλήγοντας θυμοσοφικά στο συμπέρασμα ότι τα αρχαία δεν τους χρησιμεύουν πουθενά. Η διδασκαλία με ΤΠΕ επιχειρεί να δημιουργήσει ρωγμές (δε λέμε να σπάσει) σε αυτή την κατεστημένη αντίληψη και να παρακινήσει τους μαθητές να δουν διαφορετικά το μάθημα. Το σενάριο που εφαρμόστηκε κινείται σε αυτό το πνεύμα, αλλά απευθύνεται οπωσδήποτε σε ένα πιο υψηλό επίπεδο μαθητών. Θεωρώ πως απευθύνεται σε ένα επίπεδο πολύ πάνω από αυτό του μέσου μαθητή. Ιδιαίτερες δυσκολίες δημιούργησε το γεγονός ότι το σενάριο διδάχθηκε εμβόλιμα, για να ικανοποιηθούν οι ανάγκες του προγράμματος καθώς και το γεγονός ότι η διδάσκουσα δε γνώριζε τους μαθητές και «εισέβαλε» κυριολεκτικά στο τμήμα τους. Κατέβαλαν φιλότιμες προσπάθειες, χωρίς να λείπουν και οι αμφισβητήσεις γύρω από τη χρησιμότητα και την πρακτική αξία όσων γίνονταν. Στο τέλος, αισθάνθηκαν

ικανοποιημένοι, καθώς τους εξηγήθηκε ότι λαμβάνουν μέρος σε ένα πείραμα που θα βοηθήσει στη βελτίωση των πρακτικών διδασκαλίας και τους δόθηκε η διαβεβαίωση ότι δε θα δημοσιοποιηθούν οι εργασίες τους τουλάχιστο όχι επωνύμως

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βερτσέτης, Αθ. 2003. *Διδακτική της Αρχαίας Γραμματείας*, τόμος Β΄ Αθήνα Αθ. Βερτσέτης.
- Κουτσογιάννης, Δ. (υπό δημοσίευση). «Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης». Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 32^{ης} συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας, ΑΠΘ*. Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ (Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη), 208-222.
- Κουτσογιάννης, Δ. 2007. *Πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού νέων εφηβικής ηλικίας και (γλωσσική) εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας:
http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/ict/teens/index.html
- Κυνηγός, Χ 2002. «Νέες Πρακτικές με νέα εργαλεία στην τάξη: Κατάρτιση επιμορφωτών για τη δημιουργία κοινοτήτων αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών στο σχολείο». Στο *Νοητικά Εργαλεία και Πληροφοριακά Μέσα. Παιδαγωγική Αξιοποίηση της Σύγχρονης Τεχνολογίας για τη Μετεξέλιξη της Εκπαιδευτικής Πρακτικής*, επιμ. Χ. Κυνηγός & Ε. Δημαράκη. Αθήνα: Καστανιώτης, 27-53.
- Φουντοπούλου, Μ-Ζ. 2006. «Αρχές Μάθησης και καλλιέργεια της κριτικής σκέψης: εφαρμογή στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών». Στο *Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης, 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα: «Κριτική, Δημιουργική, Διαλεκτική Σκέψη στην Εκπαίδευση: Θεωρία και Πράξη»*. Αθήνα: Ατραπός, 58-73.

http://www.elliepek.gr/documents/3o_synedrio_eisigiseis/fountopoulou.pdf

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ο ΥΠΕΞ: Στρατηγικό συμφέρον της Βουλγαρίας η ένταξη όλων των βαλκανικών χωρών στην ΕΕ

Ο υπουργός Εξωτερικών, Ν. Μ, παρουσίασε χθες στους Βούλγαρους διπλωμάτες μερικές σημαντικότερες υποχρεώσεις στα συμφραζόμενα των σημερινών

παγκοσμίων προκλήσεων. Ο ίδιος συγκάλεσε 60 επικεφαλής διπλωματικών αποστολών της χώρας μας στο εξωτερικό για τριήμερη διάσκεψη στη Σόφια, για να χαράξουν τους στόχους και τις προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής στον γρήγορα μεταβαλλόμενο κόσμο. Κατά τα λόγια του προτεραιότητα των προτεραιοτήτων είναι η εργασία των διπλωματών για την έξοδο της Βουλγαρίας από την οικονομική κρίση.

"Ένα από τα καθήκοντα στην εργασία μας είναι οι ξένες αγορές και η προσέλκυση ξένων επενδύσεων στη εθνική οικονομία", δήλωσε ο κ. Μ. στην αρχή του διπλωματικού φόρουμ στη Σόφια. "Οι πιο ηλικιωμένοι διπλωμάτες θυμούνται την περίοδο, όταν παρά τις εκκλήσεις για οικονομικοποίηση της εξωτερικής πολιτικής, το στοιχείο που αφορά το εξωτερικό εμπόριο και την οικονομία αφαιρέθηκε από το υπουργείο Εξωτερικών - ένα μεγάλο λάθος, που προκάλεσε μεγάλες ζημιές στη χώρα μας. Σήμερα, όμως, γίνεται λόγος για άλλο τύπο συμπεριφοράς. Πρέπει να εκπονήσουμε νέα μοντέλα, που να λειτουργούν τον 21ο αιώνα. Αυτό στην πρώτη θέση σημαίνει να είμαστε πιο επιθετικοί στην αναζήτηση δυνατοτήτων για τις βουλγαρικές επιχειρήσεις, αγορών για τα βουλγαρικά εμπορεύματα, για την προώθηση της Βουλγαρίας και των βουλγαρικών μάρκων με νέο πρωτότυπο και ευλύγιστο τρόπο, που να ανταποκρίνεται στις συγκεκριμένες συνθήκες".

Ανάμεσα στις σημαντικότερες προτεραιότητες για την βουλγαρική εξωτερική πολιτική ο υπουργός Εξωτερικών έθεσε και την συμβολή της διπλωματίας μας για την προσχώρηση των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρ' όλο, που αυτή η προοπτική τώρα δεν εμπνέει μεγάλο ενθουσιασμό σε ορισμένα κράτη μέλη.

"Πρέπει να αναλάβουμε μια πολιτική εποικοδομητικής προέλασης στα Βαλκάνια", τόνισε ο ίδιος. "Η Βουλγαρία ζει μια περίοδο όταν όχι μόνο μπορεί να συμμετάσχει στην λήψη αποφάσεων, αλλά και να δώσει κατεύθυνση για την επίλυση ιστορικών ζητημάτων της ειρήνης στην Ευρώπη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ιδρύθηκε, για

να κάνει τον πόλεμο αδύνατο. Δυστυχώς, ο πόλεμος στα Βαλκάνια είναι ακόμη δυνατός", σημείωσε ο κ. Μ.

"Η ιστορική ευθύνη μας είναι να κάνουμε, μέσω της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τα Δυτικά Βαλκάνια, τον πόλεμο αδύνατο και για τις γειτονικές μας χώρες. Γι' αυτό δεν θα κουραστώ να λέω, ότι στρατηγικό, βασικό, αμετάβλητο συμφέρον της βουλγαρικής εξωτερικής πολιτικής, της βουλγαρικής ασφάλειας, της βουλγαρικής οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής σταθερότητας είναι η ενσωμάτωση όλων των γειτονικών χωρών μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτός είναι ο ζωτικός μας χώρος και όλα, που συμβαίνουν εδώ, μας αφορούν άμεσα. Οι σχέσεις με τις γειτονικές χώρες αποτελούν μέρος όλων των συμφραζόμενων, που είναι αντικείμενο της εξωτερικής μας πολιτικής. Έχουμε δηλώσει την υποστήριξή μας για την ευρωπαϊκή προοπτική όλων των γειτονικών μας χωρών. Αυτή η πολιτική δεν θα ήταν δικαιολογημένη, εάν δεν πετύχουμε και υπεράσπιση των εθνικών μας στόχων στην διαδικασία διαπραγμάτευσης. Και αφού έχουμε μόνο νόμιμα συμφέροντα και εποικοδομητική στάση απέναντι σε κάθε ένα ζήτημα, η επίτευξή τους δεν θα μπορούσε να είναι πρόβλημα. Αυτό είναι θεωρητικά, στην πράξη όμως σημαίνει, ότι σαν διπλωματική υπηρεσία πρέπει να αλλάξουμε τον τρόπο, με τον οποίο δουλεύουμε με τις γειτονικές χώρες, για να είμαστε πραγματικός φορέας και παράγοντας για την επίτευξη των εθνικών μας στόχων και συμφερόντων".

Ως άλλα σημαντικά ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής μας, ο υπουργός Εξωτερικών ανέφερε την νέα ποιότητα εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της δραστηριότητας συμμετοχής της χώρας στην λήψη αποφάσεων σ' όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένης και της νέας ευρωπαϊκής διπλωματικής υπηρεσίας.

Επίσης – την ανάγκη διατήρησης καλών θέσεων της Βουλγαρίας στον αραβικό κόσμο, την ανακάλυψη σωστής προσέγγισης προς την Ρωσία και την ανατολική περιοχή με σκοπό νέες δυνατότητες για μπίζνες και την ελαστική πολιτική προς τις ασιατικές χώρες και την Κίνα με σκοπό την προσέλκυση επενδύσεων.

Από τις εγγύς πρωτοβουλίες του υπουργείου Εξωτερικών ο Μ. ανέφερε την οργάνωση μεγάλου βαλκανικού φόρουμ.